

Galambos Ferenc Iréneusz:

Burgenland magyar dokumentációja

A Burgenlandról szóló német kiadványok egész könyvtárat alkotnak, számuk több ezer, a magyar nyelvűek száma százegynéhány. Összefoglalásukról sincs tudomásunk, csak Köbölkúti Katalin és Nagy Imre: Az Őrség bibliográfiája, Szombathelyen 1983-ban, a megyei könyvtár kiadásában megjelent művet említhetjük meg, mely természetesen elsősorban a magyarországi Őrséggel foglalkozik. Egy fejezete közli a „Felső Őrség”, illetve a „Felső-Őrvidék” bibliográfiáját is, de csak az 1920-ig megjelenteket, a későbbieket erősen válogatva.

Kétségtelen, hogy a Kárpát-medencében Magyarország határain túl mi vagyunk a „legkisebb őslakos magyar kisebbség”. Geopolitikai helyzetünk és a több százados együttélés miatt sajátos a mi helyzetünk. Közismert tény, hogy a történelmi Magyarországnak a Kárpátok hegy-karéja Északon és Keleten, Délen pedig a folyók természetes határt nyújtottak, Nyugat felé viszont nyitott volt gazdasági, de a különböző szellemi irányzatok áradása szempontjából is. Gondoljunk csak a misszionáriusokra vagy a kalandozó magyarokra, a reneszánsz korára, hitújításra vagy felvilágosodásra, vagy a legújabb irányzatokra. Nem csak átvonultak, hanem itt volt az első lecsapódásuk is.

Ha a lakosság létszámát tekintjük: a magyarok száma elcsatoláskor, 1921-ben sem érte el a 10 %-ot (280.000-ból 25.000). 1923-ra ez is 15.000-re csökkent és azóta állandóan fogyott: 1981-ben 4.000-re, 1999-re majdnem 7.000-re emelkedett. Elcsatoláskor a közalkalmazottak, papok, pedagógusok jelentős számban hagyták el Burgenlandot. Megszűnt a magyar nyelvű oktatás közép- és felsőfokon, így a magyar értelmiségi réteg – bizonyos nagybirtokosoktól eltekintve – nagyon megcsappant. Ez is egyik magyarázata a burgenlandi magyar kutatás gyér mivoltának. A másik, hogy az anyaország is meglehetősen csekély érdeklődést mutatott irányunkban, legalábbis ami a tudományos kutatást és annak publikálását illeti.

Az is világos, hogy az új osztrák tartomány létrejöttét megelőző időkből csak részben tágabb értelemben beszélhetünk e tájra vonatkozó kutatásról, művekről. Így vagyunk pl. a Pannóniával kapcsolatos fogalmakkal.

Tudomásunk szerint a burgenlandi magyarsággal (illetve annak főbb településeivel) foglalkozó tanulmány Wallner Ernőé: A felsőőrvidéki magyarság települése, Földrajzi Közlemények 1926. évi I-IV. füzetében. Schwartz Elemér, A nyugatmagyarországi helységnevek, Bp., 1932¹, 1933². Foglalkozik a magyar helységekkel is. Igazában őt tekinthetjük az első magyar Burgenland-kutatónak. 1890-ben született az Alsóőrrel összeépült Vasvörösváron. Első írásai a Szombathelyi Újságban jelentek meg, majd különböző burgenlandi folyóiratokban. Könyve 2. kiadása 7. lapjának jegyzete: „A zirci apát úr ebben – 1933 – az évben nyitotta meg a szentgotthárdi apátság archívumát, amely a régi és az új Délnyugatmagyarországra vonatkozó okirat- és nyomtatványanyagot tartalmazza.” 1950-ben Hölvényi Olaf, aki ekkor Szentgotthárdon volt káplán, még látta ezeket a vaspántos ládákat, amelyeket a szerzetesrendek felosztásakor elszállítottak, azóta nyomuk veszett.

Polány Emil, a Dunántúli Tanítók Lapjában 1936-ban 16 folytatolagos közleményben – később külön kötetben is megjelent – Nyugatmagyarország (Végnyugat) közoktatásügyének történetét írta meg. 1938-ban Sopronban jelent meg: Missuray-Krug Lajos, A nyugatmagyarországi felkelés c. könyve. (Ennek következményéről a soproni népszavazásról Ormos Mária írt 1990-ben, 1997-ben jelent meg az 1996 decemberében „Konferencia a

soproni népszavazásról” szóló „Magyarok maradtunk” könyvecske. Számos cikket írt erről, főleg a Soproni Szemlében a Pozsonyban élt (most a 90-es évek végén meghalt) Fogarassy László. Ugyanígy Soós Katalin, akinek „Burgenland az európai politikában” c. könyve 1971-ben jelent meg.

1942-ben jelent meg Kovács Márton, A felsőőri magyar népsziget. A Település- és Népeségtörténeti Értekezések 6. számaként.

1972-ben Münchenben jelentette meg Juhász László, Burgenland, történeti utikalauz c. művét gondos utánajárással, sokszor levéltári kutatással. 1982², 1999³ kiadása is megjelent, mindkét esetben javítva, kiegészítve. Ugyanezt mondhatjuk el a Panorama „mini” utikönyvek sorozatában 1985-ben megjelent „Burgenland” c. könyvről Németh Adélnak.

A maga nemében egészen sajátos egy 1984-ben Münchenben kinyomtatott, de kiadási helyül Montrealt megjelölő piros-fehér-zöld táblás könyv: Dabas Rezső, Burgenland álarc nélkül, de különös alcíme: Történeti-földrajzi tanulmány az elrabolt nyugati végekről mutatja, hogy egy Amerikában élő, de e vidékről származó magyar műve, mely a nagy-német eszméket hirdető magyarellenes kiadványok (pl. Das verlorene Herz des Burgenlandes) válaszaként fogant. Kár, hogy stílusa miatt eleve elvetik, pedig több évtizedes munkával, helyszíni szemlék nyomán készült és máshol nem található anyagot is tartalmaz. 1988-ban jelent meg Seper Károly posthumus műve, Írásos emlékek és szájhagyomány Alsóőr történetéből, kéziratban. (Német nyelven megjelent Unterwarter Heimatbuch c. könyve már 1976-ban megjelent. Csak sokszorosítva jelent meg 1982-ben Bertha Józsefnek, aki több évtizeden át volt Alsóőr jegyzője, illetve főjegyzője ugyancsak német nyelvű műve: Unterwart-Alsó Eőr, Die Geschichte einer ungarischen Sprachinsel im Burgenland, könyvek és a községi krónikák s egyéb levéltári adatok alapján Felsőőr első okirati említésének 750. évfordulójára tekintélyes kötet jelent meg „Die Obere Wart” címen Triber László szerkesztésében.

Az Anyanyelvi Konferencia témája: A kisebbségben élő magyar ajkú egyházak lehetőségei az egyesülő Európában és a nagyvilágban. Nem hallgattuk el a bajokat, hiányokat s kerestük az előre vezető utat, tennivalót. Jómagam sok társammal együtt már az idősök közé tartozunk: szeretnénk az utánunk következők életét, tennivalóikat szolgálni, segíteni, hogy könnyebben tudják az értékeket megismerni, azokat tovább vinni, fejleszteni. Ezt úgy véljük, hogy éppen a múlt tényeinek, helyeinek, eseményeinek, személyeinek, dokumentumainak összegyűjtésével, rendezésével, könnyen hozzáférhetővé tételével tudjuk elérni. Nem akarunk senkire sem ráerőltetni, kényszeríteni valamit, de, hogy könnyebben megismerhessék ezeket az értékeket, dokumentációt kell összeállítanunk. Különösen, ha ez a múltban hiányzott, mert pl. mint a mi esetünkben, Burgenland azelőtt nem is létezett és még a két világháború közötti időben is alig foglalkoztak vele, ez volt a helyzet azután is az un. „vasfüggönyös” világban. Kétségtelenül mi vagyunk a legkisebb magyar kisebbség Magyarország határaink túl. Ennek a területnek az elcsatolásakor, 1921-ben sem volt 10 %-nyi magyar lakossága. Pedig, ha csak egy futó pillantást vetünk e terület történetére, meg kell állapítanunk, hogy Nyugat felé mindig nyitott volt a határ: a különböző gazdasági, de szellemi irányzatok mindkét irányban leginkább itt folytak le, először itt „csapódtak le”, itt hatottak. Nos mindennek a kutatása, feltárása a szándékunk. Ezért gyűjtjük évtizedet óta a dokumentumokat.